

וכל אשר יפול עליו מהם במוותם יטמא".

ודרשין: "כל הנוגע בהם".

יכול לא יהיה טמא מי שנגע בשרצים הנזכרים עד שיגע בכולן [בכל שמונת השרצים הטמאים האמורים בפרשה]?

תלמוד לומר: "וכל אשר יפול עליו מהם", ומשמע אפילו במקצתם.

יכול יטמא הנוגע במקצתן של שמונת השרצים?

תלמוד לומר: "כל הנוגע בהם", דמשמע אינו טמא עד שיגע בכלן.

וכיון שמקרא אחד אומר כך, ומקרא אחר אומר אחרת, הא כיצד?

אינו טמא עד שיוגע במקצתו של שרץ שהוא, שיהיה שיעורו של מקצת השרץ, ששיעור שרץ אחר כולו.

כלומר: אפילו נגע במקצת שרץ, שיש בו שיעור של שרץ שלם, הקטן שבשרצים, הרי הוא טמא.

ושיערו חכמים ששיעור זה הוא בכעדשה.

שכן חומט — שהוא אחד משמונה שרצים המטמאים — תחלתו [תחילת ברייתו] הוא בכעדשה. ולכן הנוגע אפילו במקצת שרץ, אם יש בו שיעור עדשה, שהוא שיעור של שרץ שלם [החומט], הרי הוא טמא.

רבי יוסי ברכי יהודה אומר: "מקצתו שהוא ככולו" שמטמא היינו מקצת שרץ שפעמים

יש בו חיות כשרץ שלם, כזנב הלטאה, שמפרכס אף אחר שנחתך מן הלטאה.

שנינו במשנה: ועריות יש להן על מה שיסמכו:

ותמהינן: והרי דיני עריות מיכתב כתיבן בהדיא, ואינן סמך בעלמא!?

ומשנינן: לא נצרכא

אלא לערוות בתו מאנוסתו [שנולדה לו בלי יא-ב שישא את אמה], שאף היא ערווה כמו בתו מן הנשואין, הן שאסורה עליו, והן לחייב אותו עליה, דלא כתיבא בהדיא בתורה. (4)

ומניין אנו לומדים דין בתו מאנוסתו?

דאמר רבא: אמר לי רבי יצחק ברכי אבדימי, אתיא בגזירה שוה:

כתיב גבי בתו ובת בתו מן הנשואין: ערות אשה ובתה לא תגלה. את בת בנה ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה. שארה "הנה", "זימה" היא.

וכתיב גבי בת בתו מן האונסין: ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה ערותך, כי ערותך "הנה".

וכתיב גבי חמותו: איש אשר יקח את אישה ואת אמה "זימה" היא באש ישרפו אותו ואתהן.

ואתיא תחילה בגזירה שוה, "הנה" [האמור בבת בתו מן האונסין] מ"הנה" [האמור בבת בתו מן הנשואין], כדי ללמד איסור בתו מן האונסין בגזירה שוה, כך:

4. בתו מאשתו היא בכלל מה שאמרה תורה: ערות אשה ובתה לא תגלה, שהרי בתו מאשתו

כשם שב"הנה" האמור בכת בנו ובת בתו מהנישואין, דימה שם הכתוב את דין בתו מאשתו לדין בת בתו ובת בנו [כדכתיב: ערות אשה וכתה לא תגלה].

כך ב"הנה" האמור בכת בנו ובת בתו מהאונסין, אסר שם הכתוב את בתו מאנוסתו כמו שאסר בת בנו ובת בתו.

[אף שאין מפורש בתורה אלא בת הבן ובת הבת מהאונסין].

ומאחר שלמדנו בגזירה שוה "הנה הנה" אונסין מנשואין, הרי ה"זימה" האמורה בנשואין נחשב הדבר כאילו היא כתובה גם באונסין, וכיון שכך:

אתיא עוד בגזירה שוה "זימה" [שאנו אומרים כאילו היא כתובה באונסין] מ"זימה" האמורה בחמותו, כדי ללמד שעונש בתו מאנוסתו הוא בשריפה, כמו בחמותו.

שנינו בסוף המשנה והן הן גופי תורה:

ומשמע, אותם הדינים המפורשים רק הן גופי תורה, ולפיכך תמהינן:

וכי הני [המפורשים], אין, אכן גופי תורה הן, ואילו הנך [שאינן דיני התורה מפורשים כל כך] לא גופי תורה הם?!

ומשנינן: **אלא אימא:** הן [המפורשים], והן [שאינם מפורשים] — כולם גופי תורה הם.

הדרן עלך הכל חייבין

פרק אין דורשין

מתניתין:

אין דורשין בעריות, בחבורה של שלשה אנשים, שהם שני אנשים שומעים בצירוף איש אחד שדורש [כך סלקא דעתין בגמרא, ויתבאר שם].

ולא דורשין במעשה בראשית בקבוצה של שנים, אחד השומע ואחד הדורש.

ולא דורשין במעשה מרכבה, ביחיד, אלא אם כן היה אותו היחיד חכם ומבין מדעתו, ומתבאר בגמרא.

כל המסתכל בארבעה דברים הבאים, רתוי לו כאילו לא בא לעולם [יפה לו וטוב היה לו, אם לא בא לעולם. רש"י], ואלו הם: (5)

א. המסתכל מה למעלה מן הרקיע שעל ראשי החיות.

מאנוסתו בעצמה. ואף על גב שקל וחומר הוא מנכדתו לבתו, שהרי נאסרה הנכדה רק מכח היותה הבת של בתו, הרי אין מזהירין ואין עונשין מן הדין, ולכך צריך לימוד מיוחד לבתו מאנוסתו, רש"י.

5. הוסיף רש"י: ואומר אני שהוא לשון רחמים,

היא בת אשתו. ואף בת בתו מאנוסתו כתיבא בתורה, והיינו מה שאמרה תורה "ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה ערותה", דמשמע מזה שתלה הכתוב את איסור נכדתו בו ולא תלה אותה בכך שהיא נכדת אשתו, שסיבת האיסור היא מחמת בתו [שהרי אף בתו מאנוסתו בתו היא]. אך בכל זאת, אין פסוק מפורש על בתו

ב. המסתכל מה למטה מן החיות.

ג. המסתכל מה לפניו, חוץ למחיצת הרקיע לצד מזרח.

ד. והמסתכל מה לאחור, לצד מערב. (6)

וכל שלא חס על כבוד קונו [מתבאר בגמרא] — רתוי לו שלא בא לעולם.

אלא רק בפחות משלשה שומעים, ולא במעשה בראשית לשנים, מלבד הדורש, אלא ליחיד בלבד, ולא במרכבה אפילו לתלמיד יחיד, אלא אם כן היה אותו התלמיד היחיד חכם ומבין מדעתו, שלא יצטרך לשאול לרב במקום שיסתפק, דלאו אורח ארעא לפרושי בהדיא. (7)

שנינו במשנה: אין דורשין בעריות בשלשה [כלומר: לשלשה]:

ומפרשין: מאי טעמא?

אילימא משום דכתיב: "איש איש אל כל שאר בשרו".

"איש איש" משמע תרי שני אנשים.

"שאר בשרו" משמע חד איש נוסף.

ואמר רחמנא ביחס לדרוש את הפסוק ברבים: "לא תקרבו לגלות ערוה". וה"קירבה" האמורה כאן, מרמזת גם שלא להתקרב זה לזה כדי לדרוש ביחד פסוקים אלו בשלשה אנשים.

הרי אי אפשר לפרש כן.

כי: אלא מעתה הא דכתיב: "איש איש כי

גמרא:

שנינו במשנה: אין דורשין במרכבה ביחיד, אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו:

ותמהינן: אמרת ברישא: ולא במרכבה ביחיד. ועל כרחך עוסקת המשנה במי שהוא חכם ומבין מדעתו, שהרי בלא רב אתה אוסר עליו, שלא ידרוש בעצמו.

ואילו הדר אמרת: אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו, הרי שיכול לדרוש בעצמו! !

ומשנינן: אין המשנה כוללת את הדורש עצמו, אלא הכי קאמר:

אין דורשין בעריות לשלשה לבד מהדורש

יהיה אחריו, כדמוכח בגמרא.

7. כתב הרמב"ם [יסודי התורה ד יא]: ומה בין ענין מעשה מרכבה לענין מעשה בראשית? שענין מעשה מרכבה אפילו לאחד אין דורשין בו. אלא, אם כן היה חכם ומבין מדעתו, מוסרין לו ראשי הפרקים. וענין מעשה בראשית מלמדין אותו ליחיד אע"פ שאינו מבין אותו מדעתו, ומודיעים אותו כל מה שיכול לידע מדברים אלו; ולמה אין מלמדין אותו לרבים? לפי שאין

כלומר: מרוחם היה אם לא בא לעולם, ודוגמתו בתורת כהנים על הפסוק "ואל אלעזר ואיתמר בניו הנותרים", רבי אליעזר אומר: ראויין היו לישרף, אלא שריתה הכתוב לאהרן. ובפירוש המשניות להרמב"ם מבואר, ש"רתוי" הוא "ראוי".

6. והוא הדין צפון ודרום, תוספות. וכתבו עוד, שבכלל "מה לפניו ומה לאחור", שלא להסתכל מה היה לפני שנברא העולם ומה

מאי "אין דורשין בעריות בשלשה" — אין דורשין ב"סתרי עריות" לשלשה!

[עריות שאינן מפורשות, כגון בתו מאנוסתו, ואם חמיו, ואם חמותו, שהם נלמדים מדרשה, רש"י⁽⁸⁾]

מאי טעמא? סברא הוא!

כי בי תרי כי יתבי קמי רבייהו, חד שקיל וטרי בהדי רביה, ואידך מצלי אודניה לגמרא [שני תלמידים היושבים לפני רבם, כאשר האחד נושא ונותן עם הרב באיזה ענין, הרי השני מטה אזנו לשמוע את דבריהם].

אבל כאשר יושבים תלתא שלשה תלמידים, חד שקיל וטרי בהדי רביה, והנך תרי שקלו וטרו בהדי הדדי [פעמים כשהאחד נושא ונותן עם הרב, הרי השנים האחרים נושאים ונותנים בינם לבין עצמם].

זמתוך כך לא ידעי מאי קאמרי רבייהו לאותו תלמיד, ואתו למישרא איסורא בעריות [באותו זמן אינם מטים אזניהם לדברים שאומר הרב לאותו תלמיד, ויש לחוש שמא יבואו להתיר איסורי עריות].

ותמהינן עלה: אי הכי, אף בכל התורה נמי נאמר אין דורשין לשלשה, מאותו הטעם?!

ומשנינן: עריות שאני.

יקלל אלהיו, וכמו כן כתיב: "איש איש אשר יתן מזרעו למולך", האם הכי נמי נפרש "איש איש" על דרך זה?!

אלא, בהכרח, שהנהו ["איש איש" האמור בברכת ה' ובמולך] מיבעי ליה כדי לרבות את הנכרים, לומר שגם הם מוזהרין על ברכת השם ועל עבודה זרה, כמו ישראל.

וכיון שכן, האי נמי — "איש איש" האמור בעריות — מיבעי ליה לרבות את הנכרים, לומר שמוזהרין על העריות כישראל.

אלא שמא תאמר: מכאן אנו לומדים שאין דורשים בעריות לשלשה, מדרבתיב: "ושמרתם את משמרתיו", "ושמרתם" משמע תרי אנשים, "משמרתיו" משמע עוד חד איש, ואמרה תורה שיש לעשות משמרת "לבלתי עשות מחקות התועבות", ומשמרת זאת כוללת את האיסור לדרוש ביחד בעניני עריות.

אף זה אי אפשר. כי:

אלא מעתה, הא דכתיב: "ושמרתם את השבת", וכתיב עוד: "ושמרתם את המצות", וכתיב עוד: "ושמרתם את משמרת הקודש" — האם הכי נמי נפרש על דרך זה?!

אלא, אמר רב אשי:

וכתב מהרש"א על פירושו של רש"י: ולשון "סתרי" לא משמע כן; ומתוך ספר ישן למדתי לפרש: סתרי ממש וסוד איסור העריות. כגון סוד איסור אחותו, שהשטן מונה את ישראל באיסורה, שהרי עולם בתחלת בנינו היה מאח ואחות, שקין והבל נשאו אחותם, ואין האדם דן

כל אדם יש לו דעת רחבה להשיג פירוש וביאור כל הדברים על בורייך.

8. רבינו חננאל פירש: כגון העראה ונשיקה, ואזהרה ועונש לדבר הנשכב, וכן בן כמה שנים יהיה ויתחייב השוכב עמו, וכיוצא בהן.

דאמר מר: גזל ועריות — נפשו של אדם מחמדתן ומתאוה להם, ויש לחשוש שיבואו לטעות בלימודם ולהתיר עניני עריות.

ואכתי תמהינן: אי הכי, בעניני גזל נמי, כיון שנפשו של אדם מחמדתן ומתאוה להם, לא ידרוש הרב לשלשה תלמידים שמא יבואו לטעות להתיר עניני גזל?!

ומשינינן: עריות, בין בפניו בין שלא בפניו — נפיש יצריה, מתגבר ומתרבה כח הייצר, ואפילו בשעת הלימוד.

אך גזל, רק כשהזדמנות הגזל מצויה בפניו של האדם נפיש יצריה, אבל שלא בפניו, בשעת לימודו, לא נפיש יצריה.

ולפיכך לא יבוא להתיר איסור גזל בשעת לימודו, כיון שאינו לפניו.

שנינו במשנה: אין דורשין, ולא במעשה בראשית בשנים [כלומר: לשנים]:

ומפרשין: מנא הני מילי דאין שנים שואלין לרב במעשה בראשית?

דתנו רבנן: כתיב: "כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך, למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ, ולמקצה השמים ועד קצה השמים. הנהיה כדבר הגדול הזה, או הנשמע כמוהו".

ודרשין: "כי שאל נא לימים ראשונים", הרי למדת: רק יחיד שואל! לפי שנאמר "שאל" לשון יחיד, ואין שנים שואלין לימים ראשונים.

יכול ישאל אדם מה היה קודם שנברא העולם?

תלמוד לומר: "כי שאל נא: למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ"! ואין אתה שואל קודם היום שנברא האדם.⁽⁹⁾

יכול, כיון שהכתוב אוסר לשאול קודם בריאת האדם, שהיתה ביום הששי למעשה בראשית, אם כן: לא ישאל אדם מששת ימי בראשית שקדמו לבריאת האדם?⁽¹⁰⁾

תלמוד לומר: "כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך". הרי משמע שמיום ראשון אתה שואל.

יכול ישאל אדם: מה למעלה ומה למטה, מה לפניו ומה לאחור?

תלמוד לומר: "כי שאל נא, ולמקצה השמים ועד קצה השמים".

הרי למדת כי אך ורק מלמקצה השמים ועד קצה השמים אכן אתה שואל, ואין אתה שואל: מה למעלה? מה למטה? מה לפניו? מה לאחור?

בשכלו לאסור. וכן באיסור אחות אשתו, אין אדם דן בשכלו, שמטתו של יעקב שלימה היתה, ונשא אחות אשתו.

והשתא ניחא, דהוי "סתרי עריות" דומה ממש למעשה בראשית ולמעשה מרכבה, שהם ודאי סודות ודברים נסתרים ממש.

9. רבינו חננאל גורס: תלמוד לומר "לימים

ראשונים", מששת ימי בראשית ולמטה.

10. ורבינו חננאל — על פי גירסתו — מפרש: יכול לא ישאל אדם מה היה באלו ששת ימי בראשית; וגורס: תלמוד לומר "למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ", מיום שנברא האדם יש רשות לשאול, אבל מקודם לכן אסור לשאול בהן.